ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ
1935

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ «ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ»
ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΔΕΦΑΡΑΝΑ

Ἡ γνωστὴ λογία κ. Σ. Καραϊσκάκη ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἐν Λαογραφίᾳ 11 (1934), 1-66 νέαν ἐσχολιασμένην ἔκδοσιν τοῦ ἐξ ἑπτακοσίων ὀγδοήκοντα ὀκτὼ ὁμοιοκαταλήκτων στίχων ποιήματος τοῦ Μάρκου Δεφαράνα, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λόγοι διδακτικοὶ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν». Τοῦ ποιήματος τούτου ἀπαραίτητος ἦτο νεωτέρα κριτικὴ ἔκδοσις, δεδομένου ὅτι καὶ γλωσσικῶς ἐνδιαφέρον τὸ ποίημα εἶναι, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ μόνη αὐτοῦ ἔκδοσις, ἡ σωζομένη εἰς βενετικὸν ἔντυπον τοῦ 1543, λίαν δυσπρόσιτος εἶναι, ἐφ' ὅσον τοῦ εἰρημένου ἐντύπου μόνον δύο ἀντίτυπα γνωρίζομεν [1]).

Ἡ ὅλη ἐπὶ τοῦ ποιήματος ἐργασία τῆς κ. Σ. Καραϊσκάκη περιλαμβάνει τρία μέρη· 1) προτακτικὰς παρατηρήσεις εἰς τὸ ποίημα· 2) τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος ἐκδεδομένον μετὰ τοῦ σχετικοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος· 3) ἑρμηνευτικὰ σχόλια εἰς τὸ ποίημα. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐργασίας της ἡ ἐκδότις ἀσχολεῖται α') μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ τόμου, εἰς τὸν ὁποῖον φέρεται ἐκδεδομένον τὸ ποίημα· β') μὲ τὸν ποιητὴν τοῦ ἔργου καὶ τὰς ἄλλας συγγραφάς του· γ') μὲ τὴν καταγωγὴν τοῦ ποιητοῦ· δ') μὲ τὴν ἠθικὴν τοῦ ποιητοῦ καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἠθικὴν ἄλλων συγχρόνων του ποιητῶν· ε') μὲ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἔργου πρὸς ἄλλα συναφῆ κείμενα. Μετὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐργασίας τῆς κ. Καραϊσκάκη ἀκολουθεῖ πλήρης σχετικὸς βιβλιογραφικὸς πίναξ. Μετὰ τὸ ἐκδιδόμενον κείμενον καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια ἀκολουθεῖ κατάλογος τῶν σχολιαζομένων λέξεων τοῦ κειμένου.

Εἰργάσθη πολὺ βεβαίως ἡ κ. Καραϊσκάκη διὰ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ κείμενον τοῦ Δεφαράνα ἀποκατεστημένον καὶ ἐσχολιασμένον ἐπαρκῶς. Εἰς τὸ δεύτερον μάλιστα τοῦτο σημεῖον κατέβαλεν ἡ ἐκδότις κάθε προσπάθειαν, μέχρις ὑπερβολῆς ἐνίοτε, διὰ νὰ διαλευκάνῃ καὶ ἑρμηνεύσῃ κάθε χωρίον τοῦ κειμένου, χρῆζον ἑρμηνείας, κατὰ τὴν γνώμην της,

---

[1]) *Κ. Κρουμβάχερ*, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας (μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου) 3, 74—75.

ΕΒΓΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Θ. ΚΑΡΑΤΣΙΟΣ ΕΠΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΚΑΡΑΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Δυστυχῶς ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου δὲν ἐπέτυχε πάντοτε ἡ ἐκδότις.

Θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ παραθέσω κατωτέρω πρῶτον μὲν τὰς παρατηρήσεις μου ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Δεφαράνα καὶ τῶν σχετικῶν γλωσσικῶν σημειωμάτων τῆς ἐκδότιδος, εἶτα δὲ νὰ συζητήσω δι' ὀλίγων ὡρισμένας ἐκ τῶν σχετικῶν μὲ τὸ ποίημα καὶ τὸν συγγραφέα του παρατηρήσεων τῆς κ. Καραϊσκάκη.

1. ***Παρατηρήσεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου.***

Στίχ. 7—8.

ὅτι τὸν μοναχὸν υἱὸν καὶ ἀκριβὸν τὸν ἔχω
νὰ ***βάλω στράταν*** *κι ἀρετὴν βούλομαι καὶ ξετρέχω.*

Πρὸ τοῦ *στράτα* νομίζει ἡ ἐκδότις ὅτι ὁ συγγραφεὺς παραλείπει τὴν πρόθεσιν *εἰς*, προσθέτουσα ὅτι τὸ φαινόμενον ἀπροθέτου αἰτιατικῆς ἀντὶ ἐμπροθέτου τοιαύτης μετὰ τοῦ *εἰς* εἶναι συχνὸν παρὰ τῷ Δεφαράνᾳ. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὰ παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα παραπέμπει (στίχοι 381, 405, 497, 533, 752 τοῦ αὐτοῦ ποιήματος) ἄλλως ἑρμηνεύονται, εἰς τὸν ἀπασχολοῦντα ἡμᾶς στίχον ὁ ποιητὴς οὐδόλως παρέλειψε τὴν πρόθεσιν, καθότι ὀφείλομεν νὰ ἀναγνώσωμεν *νὰ βάλω 'ς στράταν*...

Στίχ. 12.

τὰ ἔμαθα μὲ πολλὴ πικριὰ ***εἰς*** *καιρὸν ἀπερασμένον.*

Γραπτέον : *'ς καιρὸν ἀπερασμένον*, διότι ἄλλως τομὴ τοῦ στίχου εἶναι ἀδύνατος.

Στίχ. 23.

Μ' ἀλήθεια ὁ νόμος τῶν ***ἀρχαιῶν*** *ἦτον αὐτὸς τῆς φύσης.*

Δὲν γνωρίζω διατὶ ἡ ἐκδότις ἔγραψεν ἐνταῦθα *ἀρχαιῶν*, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ γράψῃ κατὰ συνίζησιν *ἀρχιῶν*, διορθώνουσα οὕτω καὶ τὸ ἐν τῷ κειμένῳ *ἀρχίων*. Πβ. τὰς γραφὰς τοῦ κειμένου εἰς τοὺς στίχους 29, 33, 268 κ. ἀλλ. Εἰς τὸν τελευταῖον μάλιστα στίχον ἀναγκαία εἶναι ὁμοία διόρθωσις εἰς τὸ κείμενον.

Στίχ. 26.

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωυσῆ, ὅπου ***τὸν ἀκλουθοῦσαν***

Πρέπει νὰ μείνῃ τὸ ἐν τῷ κειμένῳ *τοῦ ἀκολουθοῦσαν*, ἀφοῦ ἄλλως τε διὰ τῆς συνιζήσεως τῶν συλλαβῶν *τοῦ* καὶ *ἀ* δὲν χωλαίνει μετρικῶς ὁ στίχος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΜΕΤΣΙΟΣ
ΕΒΓΑ Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Στίχ. 38.

μὴν ***πάθουν*** *το ὡς τὸν Ἀδὰμ κ' εἰς Ἅδην νὰ ξεπέσιν.*

Οὕτως ἔγραψεν ἡ ἐκδότις ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ *νὰ μὴν τὸ πάθουν ὡς . . .*, ἐνῷ ἠδύνατο εὐκολώτατα ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ ἀκριβὲς κείμενον παραλείπουσα τὸ τελικὸν *ν* τοῦ *πάθουν*, ὁπότε διὰ τῆς συνιζήσεως μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἑπομένης λέξεως θὰ εὐωδοῦτο ὁ στίχος.

Στίχ. 39--40.

Ὅτι ***δὲν*** *ἔν πλεὸν λύτρωσις, ἀμὴ ὁ* ***Χριστὸς ἂν ἔλθῃ***
τοὺς δίκαιους βάνει εἰς καλόν, τοὺς δὲ κακοὺς εἰς πάθη.

Τὸ κείμενον ἐν στίχῳ 39 ἔχει: *ἀνέλθῃ*. Γραπτέον: *ὁ Χριστὸς σὰν ἔλθῃ*.

Στίχ. 45.

Ταῦτα κατασωτήρια καὶ μὴ γυρέψῃς ἄλλο.

Τὸ κείμενον κατὰ τὴν ἐκδότιν ἔχει *κατὰ σωτηρίας*. Ὀφείλομεν νὰ γράψωμεν: *κράτα σωτήρια*=θεώρει σωτήρια. Διὰ τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ *κρατῶ*=θεωρῶ (τι), πιστεύω (τι), πβ. Ἐρωτόκρ. Α 169 *σ' ἐκράτου γνωστικό*, Ἐρωφίλ. Β 60 *τὴ βασιλειὰ σκλαβιὰ κρατῶ*, Γύπαρ. Γ 580 *σ' ἐκράτου εὐγενικό*, κ. ἄλλ. Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ *κρατῶ* δέον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ὁμοίαν τοῦ *ἔχω* ἐν τοῖς ἑξῆς παραδείγμασιν (οὖσαν καὶ σήμερον λίαν συνήθη): Γύπαρ. Β 41 *μηδ' ἄλλο καλορρίζικο δὲν εἶχα σὰν ἐμένα*, Σκλάβου Συμφορὰ Κρήτης [1]) *καὶ τό 'χω θαύμασμα πολὺ νὰ λέγουν οἱ ἀνθρῶποι . . . .*

Στίχ. 55—56.

Ἀγάπα πᾶσα ἄνθρωπον νὰ σ' ἀγαποῦν καὶ σένα
καὶ νά 'χῃς ὅλα τ' ἀγαθὰ πάντα ***ξεδουλωμένα.***

Γράφει ἡ ἐκδότις καὶ ἑρμηνεύει τὴν ἐν τέλει τοῦ διστίχου μετοχὴν διὰ τοῦ *frei*, ὑποθέτουσα ρῆμα *ξεδουλώνω*. Ἀλλὰ τὸ ρῆμα τοῦτο σημαίνει *ἐλευθερώνω*. Πβ. *Τζάνε Κορωναίου*, Ἀνδραγαθήματα Μερκουρίου Μπούα, σελ. 68 (*Κ. Σάθα*, Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα, τόμ. 1, Ἀθήνησι 1867). Νομίζω, ὀρθὸν εἶναι νὰ γράψωμεν *ξεδουλεμένα*=καμωμένα. Τὸ ρῆμα *ξεδουλεύω* δὲν εἶναι ἄγνωστον. Προχείρως παραπέμπω εἰς τὴν Διήγησιν τοῦ ρεμπελιοῦ τῶν ποπολάρων τοῦ νησίου τῆς Ζακύνθου τοῦ

[1]) *W. Wagner*, Carmina graeca, Lipsiae 1876.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΡΟΦ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ
Ε.Υ.Δ. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Κ.τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἀντζολου Σουμάκη (*Κ. Σάθα*, Ἑ. ἀ. τόμ. 1, παράρτημα, σελ. 172): «*ὅ,τι ἐξεδούλευε εἰς τὴν καντζελλαρίαν, ὅλα τὰ ἔπαιζε*», ὅπου βεβαίως τὸ ρῆμα *ξεδουλεύω* σημαίνει *κερδίζω*, ὅπως καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Δεφαράνα.

Στίχ. 89.

Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Χριστός...

Γραπτέον: *Καὶ διὰ τοῦτο εἶπε ὁ Χριστός* . . . ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ: *Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Χριστός.*

Στίχ. 90.

ὁποῦ γυρίζει σκοτεινὰ ***[τοῦ] διαβόλου*** *ἔναι γέλιον.*

Περιττὸν νομίζω ὀβελισμὸν τοῦ ἄρθρου. Ἀρκεῖ μόνον νὰ τονίσωμεν: *τοῦ διάβολου.*

Στίχ. 93—94.

Θέλεις νὰ ***δῇς τὸν*** *ζαριστήν, ἂν ἔν' κακὸν σημάδιν;*
ὁποῦ 'ναι μέγας μάστορας, ἔναι μέγα ρημάδιν.

Γράφε: *νὰ δῇς 's τὸν ζαριστήν* . . . Ὁ Δεφαράνας διὰ τοῦ διστίχου λέγει ὅτι τὸ κακὸν σημεῖον εἰς τὸν ζαριστὴν εἶναι τοῦτο· ὅτι ὅσον ἱκανώτερος εἶναι, τόσον περισσότερον προωρισμένος εἰς καταστροφήν.

Στίχ. 101—102.

μὲ τ' αὔριον μὲ τὸ σήμερον τίβοτες νὰ ***κερδίσῃ,***
τὰ σπίτια καὶ τ' ἀμπέλια του, ἂν ἔχῃ, νὰ πουλήσῃ.

Ἴσως ἐν τέλει τοῦ στίχου 101 πρέπει νὰ μείνῃ τὸ τοῦ κειμένου *κερδαίσῃ* ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τῆς ἐκδότιδος εἰσαχθέντος *κερδίσῃ*, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ τῆς διορθώσεώς της θεραπεύεται ἡ ὁμοιοκαταληξία τοῦ στίχου πρὸς τὸν ἑπόμενον.

Στίχ. 134.

κι ἀπόφευγε [τὰ] *μαλώματα καὶ ἀλλονοῦ δουλείαν.*

Ὁ στίχος μᾶλλον διορθωτέος: *καὶ φεῦγε τὰ μαλώματα* . . . Τὸ *φεύγω* πολλαχοῦ σημαίνει: ἀποφεύγω, ὡς ἐν Ἐρωτοκρίτῳ, Ε 599 καὶ ἀλλ.

Στίχ. 165.

Πρόσεχε ὅσον ἠμπορεῖς νὰ μὴν ***τοὺς ἐπικράνῃς.***

Ἐσφαλμένως νομίζει ἡ ἐκδότις ὅτι ὑπόκειται ἐνταῦθα τύπος *ἐπι-*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΕΤΣΙΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Π.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

κραίνω προελθὼν δῆθεν ἐκ τοῦ *πικραίνω* παρετυμολογικῶς πρὸς τὴν πρόθεσιν *ἐπί*. Τὸ ἔ τοῦ *ἐπικράνης* ἀνήκει εἰς τὴν ἀντωνυμίαν *τούς*. Πβ. Δεφαράνα στίχ. 537 *νὰ τούσε δώσης*, 688 *τόνε βάνουν* κλπ.

Στίχ. 173.

Κι ἂν ***ἔρθουν εἰσὲ*** *πτωχειὰν καὶ εἰς ἀδυναμιά τους*

Ἐγὼ ἀναγινώσκω : *Κι ἂν ἔρθουνε εἰσὲ πτωχειάν*. Τὸ *ε* τοῦ *εἰσὲ* τοῦ κειμένου πρέπει νὰ προστεθῇ ἐν τέλει τοῦ ρήματος.

Στίχ. 174.

κάμε ἐσὺ στὰ πάθη τους νὰ ***εἶσαι βοηθειά*** *τους*,

Γράφε εὐοδουμένου τοῦ στίχου : *κάμε ἐσὺ στὰ πάθη τους νά εἶσαι βοήθειά τους*.

Στίχ. 200.

στὴν μέση τοῦ καλοκαιριοῦ εἶδα πολλὲς φορὲς καὶ βρέχει.

Ὁ στίχος ὑπερδεκαπεντασύλλαβος. Γράφε ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμιστιχίῳ *εἶδα φορὲς καὶ βρέχει*. Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ *φορὲς*=ἀρκετὲς φορές, συνήθης ἰδίᾳ ἐν Κρήτῃ.

Στίχ. 207—208.

Εἰς τὴν ὀκνιὰν καὶ ἀνάπαυσιν πολλὰ κακὰ ἀκ(ο)λουθοῦσι,
ἄλλους *πορνειὰ καὶ* ***ἄλλους*** *κλεψιὰ καὶ πονηριὰ* ***γενοῦσι.***

Εὐοδοῦται ὁ στίχος 208 ἂν γράψωμεν :

ἄλλους 'ς πορνειὰ καὶ ἄλλους 'ς κλεψιὰ καὶ πονηριὰ κινοῦσι.

Βεβαίως ὑποκείμενον τοῦ ρήματος *κινοῦσι* εἶναι *ἡ ὀκνιὰ καὶ ἡ ἀνάπαυσι*.

Στίχ. 210.

Δὲν νομίζω ὅτι χάριν τῆς ὁμοιοκαταληξίας πρέπει νὰ γράψωμεν ἐν τέλει τοῦ στίχου τούτου *καταλύσι* ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ *καταλοῦσι*. Τοιοῦτος τύπος παρὰ τὰ ὑπὸ τῆς ἐκδότιδος ὑποστηριζόμενα εἶναι λίαν ἀμφίβολος.

Στίχ. 211.

Μόνον ἕναν κρατίζουσι καὶ ***βασιλὴ αὐτὸν*** *κράζουν.*

Τὸ κείμενον παρέχει : *καὶ βασιλεῖ αὐτίνον κράζουν*. Ἐγὼ θὰ ἔγρα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠ. ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

φον καὶ βασιλιὰ ᾽φτὸν κράζουν. Ὁ τύπος *βασιλεῖς* παρὰ τὴν ὕπαρξιν *ἀναλόγων γονεῖς, ἱερεῖς* μοῦ φαίνεται ἀμφίβολος.

Στίχ. 215—216.

Κι ἄφησ᾽ αὐτὰ καὶ σκόπησε πῶς κάμνει τὸ μερμοῦγκι,
ὁποὺ ξετρέχει ποῦθεν ποῦ εἶναι ***σιτάρι κούκκι.***

Δέον νὰ γράψωμεν ἐν τέλει τοῦ στίχ. 216 πρὸς γλωσσικὴν εὐόδωσιν *σιταροκούκκι.*

Στίχ. 229.

Τρῶγε νὰ ζῇς καὶ μηδὲν ζῇς ***οὐδὲν*** *νὰ τρῶς σὰν χοῖρος.*

Γράφε . . . *καὶ μηδὲν ζῇς* ***ὀδιὰ*** *νὰ τρῶς σὰν χοῖρος.* Ὁ στίχος ὡς ἐξεδόθη δὲν παρέχει νόημα. Περὶ τοῦ *ὀδιὰ · ὀγιὰ* βλ. Σ. Ξανθουδίδην ἐν ἐκδόσει Ἐρωτοκρίτου (Ἡράκλειον 1915), σελ. 640.

Στίχ. 255.

Ἔγραψεν ἡ ἐκδότις:

Καὶ κεῖνοι (οἱ) δυὸ κακόγεροι ἐκρίναν τὴν Σωσάνναν.

Ἠδύνατο ὅμως ἄνευ τῆς προσθήκης, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον, νὰ γράψῃ ἁπλῶς:

Καὶ κεῖν᾽ οἱ δυὸ κακόγεροι . . .

Στίχ. 283.

Διάβαζε πατερικά, νὰ μάθῃς ἑρμηνεῖες.

Γράφε: *Διάβαζε τὰ πατερικά . . .*

Στίχ. 304.

νὰ βλέπῃ ἐκειὸ τὸ σέβεσαι . . .

ἐξεδόθη ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ *ἐκείνω τὸ σ.* Ἡ διόρθωσις, μολονότι ὁ στίχος πρὸ αὐτῆς ἦτο μετρικῶς ἐσφαλμένος, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτή· καὶ τοῦτο, διότι εἰσάγει τύπον νεωτερικόν, τοῦ ὁποίου ἀμφίβολος εἶναι ἡ ἐν τῷ κειμένῳ ὕπαρξις.

Στίχ. 356.

. . . χρειάζονται [τὴν] δουλειά του.

Δὲν πρέπει νὰ ὀβελισθῇ τὸ ἄρθρον, ἐφ᾽ ὅσον τὸ *χρειάζονται* μετρεῖται τρισυλλάβως διὰ τὴν συνίζησιν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ 2006

Στίχ. 358.

καὶ κρέας ἀπ' τὴν σάρκα σου . . .

Τὸ κείμενον ἔχει ἀπό. Γραπτέον κατὰ τὸ κείμενον καὶ τὸ κρέας ἀναγνωστέον κατὰ συνίζησιν. Πβ. τὸν στίχον 423 τοῦ ἡμετέρου ποιήματος : *Ὅλοι ἀπὸ κρεὰς καὶ κόκκαλον εἴμεστε γεναμένοι.*

Στίχ. 381.

Καὶ ὑποψεύεται πολλά, 'ς τὸ δὲν ἰδῇ ριώνει,

ἔγραψεν ἡ ἐκδότις, ἐνῷ τὸ κείμενον ἔχει : *τὸ δὲν ἰδῇ ριώνει* (βλ. σχόλια ἐκδότιδος εἰς στίχ. 7—8). Πρέπει, νομίζω, νὰ μείνῃ ἡ γραφὴ τοῦ κειμένου· ἡ φράσις δ' ἑρμηνεύεται οὕτω : *Καὶ ὑποψιάζεται πολύ, τρέμει ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο ποὺ δὲν βλέπει.*

Στίχ. 399.

Ἡ ἀγάπη κάνει τὴν καρδιὰ στερεὰ καὶ ἀντρωμένη,

Γραπτέον : *στέρεα καὶ ἀ . . .* Τὸ ἐπίθετον *στέρεος*=στερεός, σύνηθες ἐν Κρήτῃ. Πβ. τὸν στίχον 718 : *εἰς τὴν τιμήν τους στέρεες, πολὺ χαριτωμένες.*

Στίχ. 429.

Μ' ἀπολιγολιγούτζικον χάνει τὴν ἐμορφάδα,

Γράφε : *ἀπὸ λίγο λιγούτζικον*=σιγὰ σιγά. Ἡ ὑπὸ τῆς ἐκδότιδος πλασθεῖσα καὶ εἰς τὸ κείμενον εἰσαχθεῖσα λέξις δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ *ἀπολιγοῦ*, ὡς αὕτη εἰς τὸ σχετικὸν σχόλιον ὑποστηρίζει.

Στίχ. 450.

ὀμπρὸς τὸν κοίταξε καλὰ τὸ πόθεν γεννημένος.

Πρέπει μᾶλλον ν' ἀναγνώσωμεν : *τὸ πόθ' ἔν' γεννημένος.*

Στίχ. 461.

Μὰ μὴ θέλῃς νὰ θαρρευτῇς 'ς ἐκειὸν ποῦ σὲ κοιτάζει.

Διὰ τὸν ἐν τῷ στίχῳ εἰσαχθέντα τύπον *ἐκειὸν* ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ *ἐκεῖνον* βλ. ὅσα ἀνωτέρω ἔγραψα διὰ τὸν στίχ. 304.

Στίχ. 467.

Ὁπόσοι ἔγραψεν ἡ ἐκδότις διὰ τὸ μέτρον ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΕΒΣΔ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ὅσοι. Δεδομένου ὅτι ὀλίγα εἶναι τὰ ἀρχαΐζοντα στοιχεῖα τοῦ ποιήματος, προτιμότερον εἶναι νὰ γράψωμεν *ὦ πόσοι*. Ὁ ὅλος στίχος :

Ὦ πόσοι μὲ τὰ ψέματα τὰ λόγια τους μιλοῦσι !

Στίχ. 485—486.

Ἃ δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἓν φρόνιμη, ὀλίγα θὲς κοπιάζει,
εἶτα κ' ἰδῇς ὅτ' ἔχει χρειά, ἡ ***γνῶσις*** *ἂς τὴν σάζῃ.*

Γράφε : *ἡ γνώση σ'* (=ἡ γνώση σου), παρεχομένου σαφεστέρου νοήματος.

Στίχ. 499—500.

Δὲν ηὗρε Ἀριστότελης βουλὴν καμμιὰ νὰ δώσῃ,
ἀποδετέτοιον *πάθημα κανένα νὰ λυτρώσῃ.*

Δέον νὰ γράψωμεν ἐν στίχῳ 500 *ἀπὸ δετέτοιον*, καθότι ἐνταῦθα ἡ πρόθεσις εἶναι ἀπαραίτητος ἐν συντάξει. Ἐσφαλμένως δὲ νομίζει ἡ ἐκδότις ὅτι ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος λέξει ὑπόκειται τὸ ἐπίρρημα *ὧδε* [1]). Πρόκειται ἁπλῶς περὶ τοῦ συνδέσμου *δέ*, ὁ ὁποῖος συνετέλεσεν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἰδιοτρόπων τινῶν ἰδιωματικῶν λέξεων, ὡς *τοδεταχιά*, *ἀποδέλοιπος*, *δέλοιπος*, ἀπαντωσῶν πολλαχοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ Στεφ. Ξανθουδίδου ἐκδοθέντων κρητικῶν συμβολαίων [2]), *δελοιπός*, *δετιποτένιος*, *οὐδετιποτένιός* (ἀπαντωσῶν καὶ παρὰ Λεοντίῳ Μαχαιρᾷ, ἔκδ. Dawkins, 78[28], 172[2], 206[33], 480[12]) [3]). Περὶ τῆς συνθέσεως τῶν λέξεων τούτων βλέπε ὅσα ὁ Στέφανος Ξανθουδίδης ἔγραψεν ἐν Χριστιανικῇ Κρήτῃ 1 (1912), σελ. 168 καὶ 323.

Στίχ. 505—506.

Χαρὰ 'ς αὐτεῖνον ποὺ θωρεῖ τὸν κίνδυνον ἐκεῖνον
καὶ στέκει ἀπόξω καὶ θωρεῖ καλύτερον τὸν ***κρίνον.***

Δὲν νομίζω ὅτι τὸ ἐν στίχ. 506 *κρῖνον* σημαίνει ἐνταῦθα *κοράσιον*, ὡς ὑποστηρίζει ἡ ἐκδότις. Κατ' ἐμὴν γνώμην πρέπει νὰ στίξωμεν δι' ἄνω στιγμῆς μετὰ τὸ *θωρεῖ* τοῦ στίχου τούτου, ἐν τέλει δ' αὐτοῦ νὰ γράψωμεν *τὸν κρίνω*, διορθοῦντες διὰ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν καὶ τὸ ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου στίχου *ἐκεῖνον* διὰ τῆς παραλείψεως τοῦ τελικοῦ *-ν*.

---

[1]) Λαογραφία 10 (1934), 52.
[2]) Χριστιανικὴ Κρήτη 1 (1912), σελ. 238, 249, 766 καὶ ἀλλ.
[3]) Πβ. καὶ *Ἀθ. Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 521.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Στίχ. 507—508.

Ὅμως ἂς σιωπήσωμεν τέτοιαν πολυλογία(ν),
διατὶ ἔν' κακὴ καὶ ἂν εἰπῶ ***θελῆστε*** *ἀτυχία.*

Γράφε ἐν τῷ στίχ. 508: *καὶ ἂν εἰπῶ, θέλ' εἶσται ἀτυχία.* Ἡ παρατήρησις τῆς ἐκδότιδος ἐν σχέσει μὲ τὴν προτιμηθεῖσαν ὑπ' αὐτῆς γραφὴν μοῦ φαίνεται ἀκατανόητος.

Στίχ. 511.

ἤθελα στέκει στέκοντα ***ὡσὰν*** *σῦκο ἢ πεπόνι,*

Ἡ τομὴ τοῦ στίχου θὰ ἦτο κανονική, ἂν ἐγράφομεν *σὰν* ἀντὶ τοῦ *ὡσάν.*

Στίχ. 523.

Γνώρισε καὶ τὴν φύσιν τους καὶ καθ' ἑνὸς του δῶσε,

Γράφε : . . . *τοῦ δῶσε.* Ἡ ἀντωνυμία πρέπει νὰ συνδεθῇ πρὸς τὴν προστακτικήν, φαινόμενον συνηθέστατον καὶ παλαιότερον καὶ νῦν ἔτι ἐν Κρήτῃ. Βλ. *Γ. Ἀναγνωστόπουλον* ἐν Ἀθηνᾶς 38 (1926), 184.

Στίχ. 526.

τιμὲς ***οὐδὲ*** *τοῦ λείπουνται.*

Γράφε : *οὐδέν.* Τὸ *οὐδὲ* θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς προτάσεως.

Στίχ. 549—550.

καὶ συγκαιρίτρα σου ἔπαρε διὰ νὰ συμπερπατῆτε,
τὸ θὲς ἐσὺ νὰ θὲ κι αὐτὴ κι εἰς ***μιὸν ἀγαπηθῆτε.***

Γράφε : *κ' εἰς μιὸ ν' ἀγαπηθῆτε.* Τὸ *ν' ἀγαπηθῆτε* ἐπακολούθημα τῶν κοινῶν ἐπιθυμιῶν *(τὸ θὲς ἐσὺ νὰ θὲ κι αὐτή).*

Στίχ. 577.

Καὶ ὅποιος 'ς τὰ λόγια τους γροικᾷ, 's τὰ λόγια τους πιστεύει,

Γράφει : *ὅποιος τὰ λόγια τους γροικᾷ.* Ἡ σύνταξις τοῦ *γροικῶ* μετ' αἰτιατικῆς.

Στίχ. 581.

Γράφε ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμιστιχίῳ *'κ τὴν ἐντολὴν ἐβγῆκε* ἀντὶ *ὀκ τὴν* . . . Πβ. ἐν στίχ. 583 *'κ τὴν ἐντολὴν ἐβγάνει,* 605 *'κ τὴν πόλβε-*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΑΤΣΗΣ
Ε.Δ. τοῦ Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ρην ἐβγάνει, 689 *'κ τὸ νοῦ του τὸν ἐβγάνει*. Τὸ *'κ* (=ἐκ) τοῦτο καὶ εἰς τοὺς τρεῖς στίχους εὕρηται ὡς πρῶτον γράμμα τοῦ δευτέρου ἡμιστιχίου καὶ μετὰ σύμφωνον ὡς τελικὸν τοῦ πρώτου. Ἄνευ τῆς διορθώσεως ὁ στίχος 581 θὰ ἦτο ἐσφαλμένος κατὰ τὴν τομήν.

Στίχ. 585.

Μ' αὐτεῖν' ἦτο ἡ ἀφορμὴ τῆς πίκρας πᾶσα πρᾶγμα.

Γράφε : *τῆς πίκρας 'ς πᾶσα πρᾶγμα.*

Στίχ. 688.

ρόκα τοῦ δίδουν νὰ βαστᾷ, νὰ γνέθῃ τὸν ἐβαίνουν.

Τὸ κείμενον ἔχει *ἐβάνουν*, ἀλλ' ἡ ἐκδότις διώρθωσεν *ἐβαίνουν* χάριν τοῦ προηγουμένου στίχου, λήγοντος μὲ τὴν λέξιν *ἐντένουν* (=ἐνδύουν). Ἀλλὰ τολμηρὸν εἶναι χάριν τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἡ ὁποία καὶ εἰς ἄλλους στίχους τοῦ ποιήματος δὲν εἶναι ἄψογος, νὰ θελήσωμεν νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ κείμενον ἰδιωματικοὺς τύπους πιθανώτατα ξένους πρὸς τὸ ἰδίωμα τοῦ ποιητοῦ.

Στίχ. 747.

*Ὅποιος ἐσὲ παρακαλεῖ **εἰς** τὴν χάριν σου ἔχει ἐλπίδα.*

Γράφε βεβαίως : *'ς τὴν χάριν σου*. Ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει τομὴ ἐν τῷ στίχῳ.

Στίχ. 763.

Ὁπόσους ἐκ τὸν κίνδυνον τοὺς ἔχεις λυτρωμένους.

Γράφε καλύτερον : *ὦ πόσους.*

Στίχ. 781.

*Στίχοι τριακόσιοι **ἐννενήντα** τρεῖς εἶναι ἐπὰ γραμμένοι.*

Γράφε διὰ τὴν μετρικὴν τοῦ στίχου ἀποκατάστασιν *ἐνήντα*, ὡς καὶ σήμερον κοινῶς λέγεται, ὁσάκις τὸ *ἐνενήντα* εὑρίσκεται ἐν μέσῳ ἄλλων ἀριθμητικῶν.

Στίχ. 782.

ὅλοι εἶναι λόγοι διδακτικοί, ὁποῦ εἶναι ἐπὰ βαλμένοι.

Ἂν ἐξ ἀρχῆς ὁ στίχος δὲν νοσῇ μετρικῶς, δυνάμεθα ἀποκαθιστῶντες τὸ μέτρον νὰ γράψωμεν :

Λόγοι εἶναι ὅλοι διδακτικοί, ὁποῦ εἶναι ἐπὰ βαλμένοι.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΕΝΤΖΟΣ
Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

2. *Παρατηρήσεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν πατρίδα τοῦ Δεφαράνα.*

Ἂν ἐπισταμένως ἐξετάσωμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ ποιήματος τοῦ Δεφαράνα, θὰ ἴδωμεν ὅτι αὕτη εἶναι μὲν κρητική, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως ἡ καθαρὰ κρητική, τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τῆς Ἐρωφίλης, τοῦ Γύπαρι, τοῦ Φορτουνάτου καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ Κρητικοῦ Θεάτρου, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται ἐν Κρήτῃ κατὰ τοὺς χρόνους ποιᾶς τινος ἀκμῆς τῆς κρητικῆς λογοτεχνίας, κατὰ τὸ τέλος δηλαδὴ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ τὸν 17ον, ὁπότε διὰ τῆς ἐμφανίσεως ποιητῶν ἀξιολογωτέρων πως τὸ γραφόμενον ἰδίωμα τῆς Κρήτης λαμβάνει σταθερὰν μορφήν. Ὁ Δεφαράνας, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἀνήκει εἰς τοὺς ποιητάς, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισεν ἡ κρητικὴ λογοτεχνία κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα καὶ τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα εἶναι ἀνάμεικτος ἐκ κρητικῶν καὶ ἀρχαϊζόντων γλωσσικῶν στοιχείων. Σύγκρισις της τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη εἰς τὰ ἔργα του ὁ Δεφαράνας, πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν παλαιοτέρων ποιητῶν τῆς κρητικῆς λογοτεχνίας, τοῦ Σαχλίκη, τοῦ Πικατόρου, τοῦ Ἀχέλη καὶ τῶν ἄλλων, θέλει πιστώσει, νομίζω, τὴν ἀνωτέρω γνώμην μου. Ἀλλ' ἡ ἐκδότις τοῦ Δεφαράνα κ. Καραϊσκάκη [1]) ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ποιητοῦ βλέπει ἀνάμειξιν ποικίλων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, τῆς Θράκης δηλ., τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλὰ κυρίως δύο, τῶν τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου. Καὶ ἐν μὲν τῇ καταγραφῇ τῶν κρητικῶν γλωσσικῶν στοιχείων εἶναι συντομωτάτη, εἰς πολλὰ γνήσιως κρητικὰ στοιχεῖα οὐδαμῶς ἐφιστῶσα τὴν προσοχήν της, ἐν δὲ τῇ καταγραφῇ τῶν ἐν τῷ ποιήματι στοιχείων, τὰ ὁποῖα, κατ' αὐτήν, μᾶς φέρουν εἰς τὴν Κύπρον, σφόδρα πλανᾶται. Θὰ συζητήσω κατωτέρω τὴν προέλευσιν τῶν ὡς κυπριακῶν θεωρουμένων στοιχείων τούτων.

1) Τὸν τύπον *ἔν'* ἀντὶ *ἔναι*=εἶναι, θεωρεῖ ἡ ἐκδότις ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ κυπριακοῦ ἰδιώματος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐπιπόλαιον ἀναγνώστην τῶν κρητικῶν κειμένων προφανὲς εἶναι ὅτι ὁ ρηματικὸς οὗτος τύπος οὐδόλως εἶναι ξένος πρὸς αὐτά [2]).

2) Τὴν μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβολὴν τοῦ γ θεωρεῖ καὶ ταύτην ἴδιον τοῦ κυπριακοῦ ἰδιώματος. Ἀλλὰ καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι

---

[1]) Λαογραφία 10 (1934), 7.

[2]) Βλ. γλωσσάριον ἐκδόσεως Ἐρωτοκρίτου ὑπὸ *Στεφάνου Ξανθουδίδου* (ἐν Ἡρακλείῳ 1915), σελ. 544, 546.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ
Ε.Φ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

συνηθέστατον εἰς τὰ κρητικὰ κείμενα. Βλ. προχείρως τὸ γλωσσάριον τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὑπὸ Στεφ. Ξανθουδίδου (ἐν Ἡρακλείῳ 1915) ἐν λέξ. *ταγίζω, φαητό, πάω* κλπ.

3) Οὔτε ἡ ρηματικὴ κατάληξις *-εύγω* εἶναι ἰδιάζουσα μόνον εἰς τὸ κυπριακὸν ἰδίωμα, ἀλλὰ συνηθεστάτη (ἀντὶ τῆς κοινοτέρας *-εύω*) καὶ εἰς τὰ κρητικὰ κείμενα.

4) Ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἀποβολὴ τοῦ *ν* πρὸ τοῦ *θ* εἶναι φαινόμενον κυπριακόν. Αὕτη καὶ εἰς τὸ κρητικὸν ἰδίωμα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινὴν νεοελληνικὴν δὲν εἶναι ἄγνωστος. Βλ. τὸ γλωσσάριον τῆς καὶ ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐν λέξ. *ἀθός, ἄθος, ἀθῶ, ἄθρωπος* κλπ.

5) Ὡς γνωστόν, ὁ σχηματισμὸς τοῦ μέλλοντος διὰ τοῦ *θέλω*+*ἀπαρεμφάτου* δὲν εἶναι ἀσυνήθης καὶ εἰς τὰ κρητικὰ κείμενα [1]). Ἡ δὲ προσθήκη τοῦ τελικοῦ *-ν* εἰς τὸ ἀπαρέμφατον, τὸ χρησιμεῦον διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ μέλλοντος, ὀφείλεται ἐνίοτε εἰς καθαρολογικὴν τάσιν τῶν συγγραφέων ἢ ἀντιγραφέων, οἵτινες προσέθετον τὰ τελικὰ *-ν*.

6) Οὔτε τὸ ἐν στίχῳ 381 ῥῆμα *ριώνω*=τρέμω, ριγῶ, εἶναι κυπριακόν. Ἐν Κύπρῳ λέγουσι *ριῶ* [2]). Τὸ *ριώνω* λέγεται σήμερον ἀκόμη ἐν Κύθνῳ, εἰς παλαιοτέραν δ' ἐποχὴν ἀπήντα ἴσως καὶ ἐν Κρήτῃ [3]).

7) Τὸν τύπον *μερμούγκι* ἀντὶ *μερμήγκι*, ἀπαντῶντα ἐν στίχ. 215, θεωρεῖ ἡ ἐκδότις ὡσαύτως κυπριακόν, στηριζομένη εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ἐν Κύπρῳ ὁ φθόγγος *ί* ἐτράπη εἰς *ου* [4]) Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν συναντᾷ τις μόνον ἐν Κύπρῳ. Ἐν τῇ ἐνδιαφερούσῃ μάλιστα ἡμᾶς λέξει τὸ φωνῆεν *ί* ἐτράπη εἰς *ου* διὰ τὴν γειτνίασιν τοῦ *μ*, φαινόμενον συμβαῖνον εἰς πλεῖστα τῆς νέας ἑλληνικῆς ἰδιώματα καὶ μάλιστα ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ *ί*, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ἄλλα φωνήεντα. Οὕτως ἐν Νάξῳ, Σύρῳ, Σύμῃ καὶ ἀλλαχοῦ λέγεται *μουστάρι, μουσταριὰ* (ἐκ τοῦ *μαστός*), ἐν δυτικῇ Κρήτῃ *μουσταρὲ* (ἡ μὲ μεγάλους μαστοὺς αἶξ) [5]), ἐν τῷ κρητικῷ εἰδυλλίῳ Γύπαρι [6]) ἀπαντῶμεν *μουσταρὰ* (=μαστός), ἐν Πολιορκίᾳ Μάλτας

---

[1]) Πβ. *Γ. Ν. Χατζιδάκιν* ἐν ἐκδόσει Ἐρωτοκρίτου ὑπὸ Ξανθουδίδου, σελ. 466.

[2]) *Ἀ. Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 770.

[3]) Σήμερον ἐν Κρήτῃ λέγεται *ἐργῶ* (ἐκ τοῦ *ριγῶ* βεβαίως).

[4]) *Ἀ. Σακελλαρίου*, ἔ. ἀ. 2, λϛ'.

[5]) Βλ. *Γ. Ν. Χατζιδάκιν* ἐν ΜΝΕ 2, 280 καὶ ἐν Ἀθηνᾶς 22 (1910), 261.

[6]) *Κ. Σάθα*, Κρητικὸν Θέατρον, ἐν Βενετίᾳ 1879, πρᾶξ. Β' στ. 100 : *τὴ μουστάρα* (γρ. *μουσταρά*) *τση ἤπιανε πιδέξα καὶ ἄρμεγέν τη.*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Θ. ΠΕΤΣΙΟΥ
Ε.Υ. Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τοῦ Ἀχέλη (ἔκδ. Pernot) στίχ. 1405 καὶ ἐν Ἐξηγήσει Ἰμπερίου [1]) στίχ. 815, 1009 εὕρηται *κατουμύζω*=καταμύω, ἐν Σύμῃ *παρούμαλλο* (παράμαλλο), ἐν Καλύμνῳ *παξουμάι*=παξιμάδι.

8) Χαρακτηριστικὸν ὡσαύτως τοῦ κυπριακοῦ ἰδιώματος θεωρεῖ ἡ ἐκδότις τὴν κατάληξιν *ίσκω* τὴν ἐν τῷ *φονίσκει*=φονεύει, τοῦ στίχ. 87. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ παρατήρησίς της εἶναι λίαν ἀτυχής, καθὼς θὰ δειχθῇ ἐκ τῶν ἀμέσως κατωτέρω

Καθὼς ἡ ἐκδότις ὀρθῶς παρετήρησεν [2]), οἱ στίχοι 81—88 τοῦ ποιήματος τοῦ Δεφαράνα πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν παραλλήλως πρὸς τοὺς στίχους 54—61 τοῦ ποιήματος τοῦ Σαχλίκη, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ὁποίων ἐγράφησαν. Ἔγραψε λοιπὸν ὁ Σαχλίκης : [3])

Τῆς νύχτας τὰ γυρίσματα νὰ τ' ἀπολησμονήσῃς
55. *καὶ τῆς ἡμέρας τὴν τιμὴν νὰ τὴν ἀποκινήσῃς·*
ἐξάφησ' τα τὰ σκοτεινὰ κι ἀγάπα τὴν ἡμέραν,
πᾶσα καλὸς καὶ φρόνιμος νὰ σὲ κρατῇ ἐκ τὴν χέραν.
Τὴν νύκταν ὁποῦ περπατεῖ ὡς διὰ κακὸν γυρίζει,
πᾶσα καλὸς τοῦ ὀργίζεται κ' εἰς μιὰν ἀποχωρίζει.
60 *Τὴν νύκτα πόρνοι περπατοῦν καὶ κλέπται καὶ φονίσκοι*
καὶ τὴν ψυχή των δίδουσι τοῦ Σατανᾶ κανίσκι.

Ὁ Wagner ἐξέδωσε τὸν στίχον 60 κατὰ τὸ χειρόγραφον P τοῦ Σαχλίκη [4]), ἐνῷ ἐν τῷ χειρογράφῳ M φέρεται :

τὴν νύκταν ὁποῦ περπατὴ ἐνέν κλευται εἶ φονίσκοι [5]).

Ὁ Δεφαράνας ἔγραψε (στίχ. 81 κἑ.) :

τῆς νύκτας τὰ γυρίσματα, υἱέ, νὰ λησμονήσῃς
καὶ τῆς ἡμέρας τὴν τιμὴν ἐκείνην νὰ κυνήσῃς.
Ἐξέφευγε 'κ τὰ σκοτεινά, ἀγάπα τὴν ἡμέρα⟨ν⟩
καὶ πᾶσα φρόνιμος ἐσὲ νὰ σὲ κρατῇ ἐκ τὴν χέραν.

---

[1]) E. Legrand, Bibliothèque grecque vulgaire τ. 1.

[2]) Λαογραφία 10 (1934), 12.

[3]) *W. Wagner*, Carmina graeca medii aevi, Lipsiae 1876, σελ. 64 στίχ. 54—61.

[4]) Δὲν τὸν διώρθωσεν, ὡς ἐσφαλμένως γράφει ἡ κ. Καραϊσκάκη.

[5]) Καὶ ὁ Δουκάγγιος ἔχει λῆμμα *φονίσκος* (=φονεὺς) παραθέτων μόνον τὸν στίχον τοῦ Σαχλίκη κατὰ τὸν κώδικα P, ὡς τὸν ἐξέδωσε δηλ. ὁ Wagner.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΟΥ ΠΕΠΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΡΥ.Δ της Κ. ΠΠ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Τὴν νύκτα ὁποῦ περπατεῖ ὁ Θεὸς τόν⟨ε⟩ ὀργίζει
καὶ πᾶσα καλὸς ἄνθρωπος ἐξ αὔτον ἐχωρίζει.
87 *Τὴν νύκτα ὁποῦ περπατεῖ ἢ κλέπτει ἢ φονίσκει*
καὶ τὴν ψυχήν του δίδωσι τοῦ Σατανᾶ κανίσκι.

Βοηθουμένη ἡ ἐκδότις ἀπὸ τὸν στίχον 87 τοῦ Δεφαράνα προτείνει [1]) ν' ἀποκαταστήσωμεν τὸν στίχον 60 τοῦ Σαχλίκη, ὁ ὁποῖος, ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ M, νοσεῖ, οὐχὶ δ' ὀλιγώτερον ἐν τῷ P, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησεν ἐνταῦθα ὁ Wagner, καὶ νὰ γράψωμεν:

τὴν νύκταν ὁποῦ περπατεῖ ἢ κλέφτει ἢ φονίσκει.

ὁπότε φυσικὰ καὶ τὸ *δίδουσι* τοῦ στίχ. 61 θὰ διορθωθῇ εἰς *δίδωσι* ὄχι μόνον διὰ τὴν συντακτικὴν ἀκολουθίαν, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ στίχος 88 τοῦ Δεφαράνα καὶ τὸ χειρόγραφον M (στίχ. 61) τοῦ Σαχλίκη ἔχουν *δίδοσυν* (=δίδωσιν). Ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη τοῦ M ἐν στίχῳ 61 βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ δεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ ρήματος ἑνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ὅτι ὁ στίχος 60, ὡς ἔχει ἐν τῷ M, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ εἶναι πλησιέστερος πρὸς ὅ,τι ἔγραψεν ὁ συγγραφεύς, ἀφοῦ σχεδὸν ὅμοιον εὑρίσκομεν τὸν στίχον καὶ ἐν στίχ. 87 τοῦ Δεφαράνα, πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν διόρθωσιν τῆς ἐκδότιδος, τὴν εἰς τὸν στίχον 60 ἀναφερομένην, καὶ νὰ δεχθῶμεν ἐνταῦθα τὴν ὕπαρξιν ρήματος *φονίσκω*, ἀγνώστου ἀλλαχόθεν, καθ' ὅσον γνωρίζω. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ *φονίσκω*, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἀνήκει εἰς τὸν Σαχλίκην, ἁπλῶς δὲ τὸ ἀντέγραψεν ἐκ τούτου ὁ Δεφαράνας, δὲν εἶναι ὀρθὸν ἐπὶ τοῦ τύπου τούτου λήγοντος εἰς *-ίσκω* (καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ἐν Κύπρῳ πλεῖστα νεωτερικὰ ρήματα λήγουσιν εἰς *-ίσκω* [2])) νὰ βασίσωμεν γνώμην, καθὼς κάμνει ἡ ἐκδότις, ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν στοιχεῖον τοῦ κυπριακοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος.

Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ζήτημα, πῶς ἐδημιουργήθη τὸ ρῆμα *φονίσκω*= φονεύω. Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Σαχλίκη, κατ' ἐπίδρασιν τῶν σχεδὸν συνωνύμων *βαρίσκω*, *πλήσκω*, [3]) ἵνα ὁμοιοκαταληκτήσῃ πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν *κανίσκι*, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ποιητὴς εἰς τὸν ἑπόμενον στίχον.

---

[1]) Λαογραφία 10 (1934), 28 (σχόλιον).

[2]) Εἶναι γνωστὸν ὅτι συνήθεις εἶναι ἐν τῷ κυπριακῷ ἰδιώματι νεωτερικοὶ μεταπλασμοὶ ἀρχαιοτέρων ἐνεστωτικῶν τύπων εἰς ἄλλους λήγοντας εἰς *-ίσκω*. Βλ. *Σ. Μενάρδου* ἐν Ἀθηνᾶς 37 (1925), 75 κέ. καὶ *Γ. Ἀναγνωστόπουλον* ἐν Λεξικογρ. Ἀρχείῳ 6 (1923), 81 κέ.

[3]) Βλ. Γλωσσάριον ἐκδόσεως Ἐρωτοκρίτου ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις.

ΕΦΕΔ της Κτ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Καὶ τὰ μὲν στοιχεῖα ταῦτα, κατὰ τ' ἀνωτέρω λεχθέντα, ἐσφαλμένως ὑπὸ τῆς κ. Καραϊσκάκη ὑπεστηρίχθη ὅτι εἶναι καθαρῶς καὶ μόνον κυπριακά· πρόκειται περὶ στοιχείων γλωσσικῶν εὐρυτέρας χρήσεως. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι εἰς τὸ ποίημα τοῦ Δεφαράνα προσεκτικὸς μελετητὴς θὰ εὕρισκε στοιχεῖά τινα, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν ἴσως σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν Κύπρον ἀντιγραφέως τινὸς μᾶλλον τοῦ κειμένου τοῦ Δεφαράνα.

Καθαρῶς κυπριακὰ στοιχεῖα εἶναι κατ' ἐμὲ τὰ ἑξῆς: Τὸ ἐν στίχῳ 619 *ἀναράδα*=νεράιδα [1]), ὁ πολλαχοῦ (στίχ. 626, 634, 637, 678, 681, 690 κλπ.) ἀπαντῶν ρηματικὸς τύπος *ἤτου(ν)* = ἦτο (ἂν καὶ ὁ τύπος οὗτος τοῦ παρατατικοῦ τοῦ *εἶμαι* ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ).

Ἐκ τοῦ ἑτέρου ποιήματος τοῦ Μάρκου Δεφαράνα, τῆς «Ἱστορίας ἐκ τῶν τοῦ Δανιὴλ περὶ τῆς Σωσάννης», [2]) προχείρως καταλέγω ὡς ἀσφαλῶς κυπριακὴν τὴν ἐκ τῶν Φράγκων προελθοῦσαν λέξιν *τζάμπρα* (στίχ. 58 *μὲ τζάμπρες χρυσοπλούμιστες νὰ μπαίνῃ ἐκεῖ ν' ἀλλάσσῃ*), σημαίνουσαν βεβαίως *δωμάτιον*. Τὴν λέξιν ταύτην ὡς κυπριακὴν ἀναγράφει καὶ ὁ Σῖμος Μενάρδος ἐν Ἀθηνᾶς 12 (1900), 362, εὑρίσκομεν δ' αὐτὴν καὶ πολλαχοῦ τοῦ ἔργου τοῦ Κυπρίου Λεοντίου Μαχαιρᾶ (ἔκδ. Dawkins, 2, 271). Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀνωτέρω καταγραφέντων τύπων *ἀναράδα* καὶ *ἤτουν* ἴσως ἤθελεν ἐμφιλοχωρήσει εἴς τινας δισταγμὸς ὡς πρὸς τὴν ἀποδοχήν των ὡς καθαρῶς κυπριακῶν στοιχείων, δεδομένου ὅτι ὁ τύπος *ἀναράδα* οὐδ' εἰς τὴν Δωδεκάνησον εἶναι ἄγνωστος, ὁ δ' ἕτερος *ἤτουν* ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ· ἀλλ' ἡ ὕπαρξις εἰς τὸ ποίημα τῆς «Ἱστορίας τῆς Σωσάννης», ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτῷ *ἁμαρτεύω* [3]) 69, 167, *ἤτου* [4]) 157, 160, καὶ τῆς καθαρῶς κυπριακῆς λέξεως *τζάμπρα*, λέξεως ἀγνώστου, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἐν Ἑπτανήσῳ, ἄγει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὡς κυπριακοὺς ἐνταῦθα καὶ πάντας τοὺς ἀνωτέρω τύπους. [5])

---

[1]) Ἂς σημειωθῇ ὅτι καὶ τὸ *ἀναράδα* τοῦτο ὀφείλεται εἰς διόρθωσιν τῆς ἐκδότιδος, μὴ δεχθείσης τὸν τύπον *ἀναραΐδα* τοῦ κειμένου, ὁ ὁποῖος οὐδ' ὑπὸ τῆς ὁμοιοκαταληξίας ὑπεστηρίζετο, ἐφ' ὅσον ἡ τελευταία λέξις τοῦ ἑπομένου στίχου εἶναι *εὐμορφάδα*.

[2]) *E. Legrand*, Bibliothèque grecque vulgaire, 1, 269 κέ.

[3]) Βλ. τὴν λέξιν καὶ εἰς τὰς Ἀσίζας (*Σάθα*, Μεσαιων. Βιβλιοθήκη, 6, 162). Πβ. καὶ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐν τῇ λέξει.

[4]) Βλ. *Σ. Μενάρδον* ἐν Ἀθηνᾶς 37 (1925), 36.

[5]) Δὲν μὲ διαφεύγει ὅτι ἡ λέξις *τσάμπρα* ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως (στίχ. 6026, 6040), ἀλλὰ μόνον τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετόν, ἵνα μεταβάλῃ τὴν γνώμην ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκ Κύπρου καταγωγὴν τῶν ἀνωτέρω λεκτικῶν στοιχείων.

ΕΒΑΣΙΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΜΑΘΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ
Ε.Κ. Δ.Ι.Σ.Κ.Α.Π.Ι. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἐξ ὅλων τούτων ἄγομαι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι καὶ τὸ κείμενον τῆς «Ἱστορίας τῆς Σωσάννης», τὸ ὁποῖον ἐξέδωσεν ὁ Legrand καὶ τὸ κείμενον τῆς μόνης σωζομένης παλαιᾶς ἐκδόσεως τῶν «Διδακτικῶν λόγων» προέρχονται ἐκ παλαιοτέρου χειρογράφου, τὸ ὁποῖον Κύπριος ἴσως ἀντιγραφεὺς ἀντέγραψε, παρασυρθεὶς δ' οὗτος ἐκ τοῦ μητρικοῦ αὐτοῦ ἰδιώματος εἰσήγαγε κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν λέξεις τινὰς οἰκειοτέρας πρὸς ἑαυτόν [1]). Κατὰ ταῦτα ἐσφαλμένη εἶναι τῆς ἐκδότιδος ἡ γνώμη [2]) ὅτι πρόκειται πρὸ ἡμῶν εἰς τὸ ποίημα τοῦ Δεφαράνα γλῶσσα «überaus gemischt und nicht auf einen reinen Dialekt festlegbar», ἐφ' ὅσον κατὰ τ' ἀνωτέρω ἡ γλῶσσα τῶν ποιημάτων του εἶναι σχεδὸν καθαρῶς κρητικὴ μέ τινα κυπριακὰ στοιχεῖα.

Τοιαύτης οὔσης τῆς γλώσσης τοῦ ποιήματος, Κρὴς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ ποιητής. Καὶ τοῦτο ὑπεστήριξεν ὁ Émile Legrand [3]), ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ ποιήματος ὁρμώμενος, ἣν θεωρεῖ «pur dialecte crétois», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Σάθαν ἄνευ τεκμηρίων ὑποστηρίξαντα [4]) τὴν ἐκ Κύπρου καταγωγήν του. Ἀλλὰ καὶ τῶν δύο τούτων ἐρευνητῶν αἱ ὑποθέσεις ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν, ἐκ πρώτης ὄψεως τοὐλάχιστον, πρὸς τὴν περὶ ἑαυτοῦ μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου τοῦ ποιητοῦ, ὅστις διὰ τῶν στίχων 783 - 784 τῶν «Διδακτικῶν λόγων» :

Καὶ κεῖνος ὁποὺ τὰ 'καμε στὴ Βενετία τιμήθη,
τὰ γονικά του λέγουσι στὴ Ζάκυνθο γεννήθη.

καθορίζει ὡς τόπον γεννήσεώς του τὴν Ζάκυνθον. Δεδομένου ὅμως ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους συχναὶ ἦσαν Κρητῶν μετοικεσίαι εἰς Ἑπτάνησον, θεωρῶ πιθανὸν ὅτι ὁ Δεφαράνας ἐγεννήθη βεβαίως εἰς Ζάκυνθον, ἀλλ' ἐκ γονέων Κρητῶν. Παρὰ τούτων ἐδιδάχθη φυσικὰ καὶ τὸ ἰδίωμα τῆς πατρίδος των, τὸ ὁποῖον καὶ δὲν ἐλησμόνησεν ἀργότερα· δι' ὃ καὶ αὐτὸ μετεχειρίσθη κατὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ἔργων του.

---

[1]) Ἀνάλογόν τι ἔκαμε καὶ ὁ Ἑπτανήσιος διασκευαστὴς τοῦ κειμένου τοῦ Ἐρωτοκρίτου, οἷον εὑρίσκεται εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἰ. Γενναδίου.

[2]) Λαογραφία 10 (1934), 7.

[3]) Bibliothèque grecque vulgaire 1, XXVII.

[4]) Νεοελληνικὴ Φιλολογία, σελ. 409.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΦΙΛΟΣΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Δεδομένου ὅτι οὔτε τοῦ Legrand ἡ παλαιὰ ἔκδοσις τῆς «Ἱστορίας τῆς Σωσάννης» [1]), οὔτε καὶ ἡ τῶν «Διδακτικῶν λόγων» τῆς κ. Σ. Καραϊσκάκη, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ προσήκων ἔγινε λόγος, πληροῦσι τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστήμης, εὔχομαι περατῶν τὴν μικράν μου ταύτην μελέτην ἐν λίαν προσεχεῖ μέλλοντι νὰ εὑρεθῇ ἁρμόδιος ἐρευνητής, ὅστις κριτικῶς θὰ ἐκδώσῃ ὁμοῦ ἀμφότερα τὰ ποιήματα τοῦ Δεφαράνα, ὁπότε καὶ μόνον θὰ ἠδύναντο ταῦτα μετ' ἀσφαλείας νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ γλωσσικὴν περαιτέρω ἔρευναν.

Σεπτέμβριος 1935

Μ. ΚΡΙΑΡΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΠΑΝΤΙΟΣ

[1]) Ὁ Legrand ἐξέδωσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς Σωσάννης» ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τῶν ἐκδόσεων τῆς Βενετίας τῶν ἐτῶν 1638 καὶ 1671, ἐνῷ, καθὼς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ (Bibliothèque grecque vulgaire 1, XXVIII), ἀρκεταὶ ἦσαν αἱ εἰς χεῖράς του εὑρισκόμεναι ἐκδόσεις τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Δεφαράνα.

Ε.Π.Α. ΤΕΙ ΚΕΠΙ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006